

Бојана Љ. Рацић¹
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Анђела Т. Вујошевић²
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет

ИЗБЕГЛИЦА, МИГРАНТ, АЗИЛАНТ – ЛЕКSIKA У МИГРАНТСКОМ ДИСКУРСУ 2015. ГОДИНЕ У НЕМАЧКИМ И СРПСКИМ МЕДИЈИМА

Рад се бави проблематиком извештавања српских и немачких медија током мигрантске кризе 2015. године на примеру српског недељника НИН и немачког магазина DER SPIEGEL, анализирајући лексиком коришћену за реферисање на социјалну групацију миграната. Истраживањем одабраног копруса од 26 чланака на српском и 90 чланака на немачком језику настојимо да прикажемо 1) којим је све лексичким средствима реферисано на поменућу социјалну групу, као и 2) како семантика одабраних лексема даље утиче на формирање позитивних одн. негативних слика о одабраној групи код реципијената одн. говорника једне или друге језичке заједнице, и на крају 3) како лексичка средства, која се употребљавају у корелацији са лексемама реферисања на мигранте, даље утичу на формирање позитивних одн. негативних слика на обома језицима. Теоријско-методолошка подлога истраживања је контрастивна анализа дискурса и концепт кључних речи, чија семантика даље формира дискурс(е) на једном или другом језику.

Кључне речи: мигрантска криза, НИН, DER SPIEGEL, контрастивна анализа дискурса, кључне речи

1. УВОД

Предмет овог рада је лексика којом се реферише на мигранте, коришћена у медијском извештавању о избегличкој кризи³ током 2015. године, при чему су као пример извештавања за српски језик коришћени чланци недељника НИН, а за немачки језик чланци магазина DER SPIEGEL. Оба медија одабрана су због своје еминентности и релевантности у говорним заједницама српског и немачког језика. Корпус истраживања обухвата 14 бројева недељника НИН, са укупно 26 чланака на српском језику, а 17 бројева магазина DER SPIEGEL и 90 чланака на

1 bojanaracic6@gmail.com

2 andjela.vujosevic.kg@gmail.com

3 У наставку рада се појмови *мигрантска* и *избегличка криза* користе као синоними.

немачком језику. Временски период обухваћен истраживањем је четири месеца, узимајући у обзир обим датог рада.

Избегличка криза, која је у Европи свој врхунац достигла 2015. године, била је једна од најистакнутијих тема у медијском дискурсу на светском нивоу (в. Ђуровић 2017: 372), као и у корпусу одабраном за дато истраживање. Релевантност и вишедимензионалност ове тематике довела је до тога да су се управо теме миграција и избеглица све више истраживале у областима друштвених наука са различитих аспеката (в. нпр. Арачки 2016, Ђуровић 2017, Ђопић и Ђопић 2017, Јевтовић и Бајић 2018, Алексић и Стаменковић 2019, Танчић и Божић 2023, Милашиновић и др. 2023).

Европа се у последњој деценији суочава са миграцијама праћеним политичким и верским конфликтима на територијама Блиског истока и Африке, који у већини случајева резултирају ратом (в. Јевтовић и Бајић 2018: 97). Почетак европске избегличке кризе доводи се у везу са такозваним „Арапским пролећем” 2011. године, када долази до масовних миграција са простора Блиског истока, централне и јужне Азије, централне и северне Африке ка Европи, да би она свој врхунац достигла у јесен 2015. и почетком 2016. године. Земље Балкана, између осталог и Србија, за многе од њих биле су само транзитне земље, док су земље Западне Европе биле циљно одредиште избеглица. Осим што је велики број избеглица покушао да преко Средоземног мора стигне до Западне Европе, један од важнијих путева до истог циља била је тзв. *Балканска руџа*⁴, која је обухватала неколико држава Југоисточне Европе. Затварање мађарске границе и подизање бодљикавих жица довело је до проблема у односима између држава Југоисточне Европе, што је на крају резултирало затварањем Балканске руте (в. Јевтовић и Бајић 2018: 98), што се супротстављало ставовима и одлуци Немачке да границе своје државе остави отворене за избеглице. Различит приступ земаља Западне и Југоисточне Европе по питању кретања избеглица постаје фокус извештавања у медијима. Сlike о избеглицама и избегличкој кризи конструисане су на различите начине, а томе су умногоме допринели медији (в. Стаменковић 2021). Медијски наратив о мигрантима и избеглицама, посебно у водећим информативним изворима, рефлектује и репродукује концепт миграција кроз углавном негативне слике, приказујући их као потенцијални извор проблема и кризе (в. Бери и др. 2016: 14).

Истраживачка питања на која рад покушава да да одговоре су: најпре 1) којим је све лексичким средствима реферисано на поменути друштвену групу, као и 2) како семантика одабраних лексема даље утиче на формирање позитивних одн. негативних слика о одабраној групи код реципијената одн. говорника једне или друге језичке заједнице, и на крају 3) како лексичка средства, која се употребљавају у корелацији са

4 Балканска рута укључује географску путању између Грчке, преко Македоније, Србије, Хрватске и даље преко Мађарске ка државама Европске уније.

лексемама реферисања на мигранте, даље утичу и одређују формирање позитивних одн. негативних слика на обама језицима. На овом месту је важно нагласити да је истраживање спроведено на ограниченом корпусу и да су закључци изведени на основу обрађеног материјала, па не може бити речи о закључцима о репрезентацијама и дискурсима о мигрантима на српском или немачком језику уопште, као ни о истима у одабраним недељницима уопште, већ само у одабраном периоду. То, међутим, никако не значи да изведени закључци нису релевантни као сегмент мигрантског дискурса на једном или другом језику и да не могу послужити као полазна тачка за даља обимнија истраживања истих или да се не могу ревидирати проширивањем корпуса и циљева истраживања.

У даљем раду биће речи најпре о теоријско-методолошком оквиру истраживања (2), након чега следи емпиријски део рада – анализа одабраног корпуса на српском и немачком језику (3; 3.1; 3.2), као и дискусија о издвојеним и анализираним лексичким средствима реферисања (3.3) и закључна разматрања (4).

2. ТЕОРИЈСКО-МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР

2.1. Дискурс и контрастивна лингвистичка анализа дискурса⁵

Сведоци смо свеprisутности лексеме *дискурс* у најразличитијим сферама живота и коришћења исте како у научним, тако и у јавним круговима, кроз синтагме попут: *јавни дискурс*, *јавни дискурс*, *медиијски дискурс* и сл. (в. и Вујчић 2013а: 267). Када је реч о научном, у овом случају лингвистичком становишту, значење овог термина најпре се везује за теорију француског (пост)структуралисте Мишела Фукоа и дефиниције дискурса онако како га он објашњава у својим радовима. Наиме, реч је о неколико дефиниција, које су се временом и кроз његов рад мењале, а нека од Фукоових схватања и одређивања дискурса су: праксе „које систематски образују објекте о којима говоре” (Фуко 1998: 54), као и тврдње да су дискурси „сачињени од знакова” и да „оно што они чине јесте нешто више но да употребљавају те знаке да би означили ствари” (Фуко 1998: 54). У питању је свакако вишезначни појам, а ми га у овом раду схватамо онако како га, са лингвистичког аспекта, даље дефинише Шпис (2011: 314), одн. као производ и као конституент стварности, ослањајући се на језик као средство конструисања ствари које нас окружују, које поимамо као реалне, па дискурс схватамо као оквир у којем се одигравају језичке конструкције, али и слике реалности (в. Вујчић 2013б: 145).

5 Више о самој научној дисциплини, као и о моделима операционализације, могућностима примене и ограничењима в. Вујчић и Вујшевић (2024).

Лингвистичка анализа дискурса (ЛАД) развија се као научна дисциплина касних осамдесетих година, када се и јавља дискурс као предмет истраживања и као појам изнад текста – ослањајући се на тумачења текстова не као самосталних језичких реализација, већ међусобно умрежених у комплексну целину која је формално, садржајно и функционално повезана чинећи управо дискурс (в. Шиве 2009: 95). У оквиру ове дисциплине тежи се анализирању тематских дискурса посредством језика датог дискурса, посматрајући дискурс(е) као друштвене праксе путем којих се долази до закључака о знању одређене социјалне групе (в. Смаилагић 2018). Истражујући дискурсе, као и различите социо-културолошке перспективе у којима настају, долази до поређења дискурса двеју (или више) језичких заједница, што је даље водило ка развијању научне дисциплине – *контрастивне лингвистичке дискурса*. Циљ истраживања из ове области је испитати друштвене ставове језичке заједнице о одређеној теми или феномену и испитати друштвену свест друштвене и језичке групе у одабраном временском периоду (в. Беке и др. 2000), питајући се зашто се у две језичке и културне заједнице устаљују (различите) *дискурсне слике света* (нем. *diskursives Weltbild*) (Чахур 2013), које су заправо културно специфично знање као језички конструисан, аргументован и општеприхваћен феномен дистрибуиран путем масовних медија (в. Варнке 2009).

2.2. Вишедимензионални модел дискурсно-лингвистичке анализе и кључне речи

Шпицмилер и Варнке (2011) обрађују и нуде методолошки приступ дискурсима – вишедимензионални модел ДИМЕАН⁶, према ком се дискурс може тематизовати на три нивоа лингвистичке анализе:

- 1) на интертекстуалном нивоу (нем. *Transtextuelle Ebene*);
- 2) на нивоу актера (нем. *Akteure*);
- 3) и на интратекстуалном нивоу (нем. *Intratextuelle Ebene*).⁷

Кључне речи као лингвистички феномен појављују се у поменутом моделу у оквиру интратекстуалног нивоа, који у средиште истраживања ставља речи, синтагме и реченице (в. Шпицмилер и Варнке 2011: 139–140). Под појмом кључних речи у датом истраживању најпре подразумевамо два концепта аутора Шпицмилера и Варнкеа (2011) на немачком језику: *Schlüsselwörter* и *Schlagwörter*, а оба можемо превести као *кључне речи*. Под појмом *Schlüsselwörter* Херманс (1994) и Либерт (1994) подразумевају језичке јединице које одражавају ставове и идеале одређене социјалне групе, а чије је конотативно значење одређено контекстом. Термин *Schlagwörter* такође реферише на лексичке јединице које имају

6 *Modell der diskurslinguistischen Mehr-Ebenen-Analyse* (модел дискурснолингвистичке вишедимензионалне анализе – превод А. В.).

7 Како описивање и даље бављење сваким нивоом појединачно превазилази како обим тако и тематику овог рада, више о овом моделу операционализације в. Вујчић и Вујошевић (2024).

улогу одређивања дискурса, при чему их од *Schlüsselwörter* разликује особина емотивне компоненте. Наиме, реч је о конотативно позитивно или негативно обојеним лексемама. Херманс (1994) у овакве речи убраја, са једне стране, негативно маркиране речи (нем. *Stigmawörter*), а са друге оне које су позитивно конотативно обојене (нем. *Hochwertwörter*). Конотативно значење лексема проистиче услед различитих субјективних реаговања на објективну стварност, условљених индивидуалним или колективним искуством, па су конотативна обележја асоцијативна и емотивно обојена (в. Прћић 1997). Драгићевић (2007) истиче да се емотивна обојеност не односи само на индивидуални, већ и на колективни емотивни доживљај и да је конотација заједничка за све говорнике неког језика. Под термином конотативног значења ослањамо се на дефиницију Шипан (2002: 155–156) и подразумевамо у даљем истраживању значење у ком су садржани субјективни, индивидуални ставови услед комуникативних вредновања лексема.

Клајн (1989) користи појам *конкурентно означавање*⁸ (нем. *Bezeichnungskonkurrenz*) и истиче да је могуће јављање контрадикторности при именовану једне исте појаве од стране две различите језичке групе. Аутор сматра да се коришћењем конкурентних појмова у сваком од њих истичу различите особине, које доводе до супротстављених перспектива двеју заједница и тиме до деонтички⁹ контроверзних појмова (1989: 17). Тако даље може бити речи о томе како се коришћењем одређених лексема откривају различите намере говорника. Такође, намеће се питање самог избора лексема – које су оне које важе за неутралне или чињеничне, при чему је продуценту препуштен избор што је могуће неутралнијег описа за референтни објекат између конкурентских деонтички позитивних и деонтички негативних лексичких јединица (в. Клајн 1989: 18), а на реципијенту је да одређену намеру говорника препозна.

3. АНАЛИЗА КОРПУСА¹⁰

Рад за циљ има анализу медијског извештавања српског недељника НИН и немачког магазина DER SPIEGEL одабраног тематског оквира избегличке кризе током 2015. године. Ако најпре упоредимо

8 Превод А. В.

9 Појам деонтичког значења користи Херманс (1995) када говори о моделу тродимензионалног концепта значења. Наиме, свака лексема се на семантичком нивоу развија на три равни: когнитивној, емотивној и деонтичкој. Деонтичко значење је намера говорника (нем. *Intention*), одн. апел упућен реципијенту да реагује.

10 Емпиријски део рада представља сегмент мастер рада прве ауторке под насловом *УПОТРЕБА ЈЕЗИЧКИХ СРЕДСТАВА ЗА ОЗНАЧАВАЊЕ МИГРАНАТА У СРПСКИМ И НЕМАЧКИМ ОНЛАЈН МЕДИЈИМА 2015. ГОДИНЕ – ЛИНГВИСТИЧКА АНАЛИЗА ДИСКУРСА*, одбрањеног 2023. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду под менторством проф. др Наталије Панић Церовски.

обрађени корпус чланака на српском језику (26) и на немачком (90), већ можемо закључити колико је одабрана тематика била присутнија у немачком магазину DER SPIEGEL, што можемо образложити тиме што је Немачка ипак била једна од циљних земаља миграција, а Србија само једна од транзитних, па је самим тим ово питање било заступљеније у медијском простору на немачком језику.

У емпиријском делу рада представљени су резултати анализе корпуса са фокусом на употребу лексичких средстава у миграционом дискурсу на обама језицима. За српски језик као извор значења издвојених лексема коришћен је Речник Матице српске (РМС 2011), а за немачки речник немачког језика DWDS¹¹.

Фокус истраживања и анализе је лингвистички феномен кључних речи, јер се у медијског извештавању различитим језичким средствима именује иста група људи – а коришћењем одређених лексема, та група даље бива окарактерисана и позиционирана у дискурсу на одређени начин. Потребно је нагласити да између наведених лексема постоји јасна разлика на семантичком нивоу, будући да се њихова конотација мења у зависности од контекста. Сва ова лексичка средства се свакако односе на људе који су због рата и других тешких околности били приморани да напусте своју матичну земљу и спас и могућност за бољим животом пронађу у некој од европских земаља.

3.1. НИН

3.1.1. Избеглица

ж. и м.- особа која је побегла из места живљења, из куће, земље, склањајући се од (рајних) ојасности (РМС 2011)

- 1) Лепа слика аустријских грађана, који су кршећи европске прописе похрлили да из његове земље извуку максимално унижене избеглице, очигледно на Орбана није оставила утисак.
(3376, „Гладни, а сити свега”)
- 2) На другој, тврди да његова огромна и моћна земља не може да прихвати очајне сиријске избеглице јер би, како упозорава, муслимански азиланти могли да изведу „један од највећих државних удара свих времена”.
(3390, „Шенген у жицама”)
- 3) Рецимо, Бугарска је пре подизања зида према Турској од поменутог фонда добијала само осам одсто за помоћ избеглицама, и то „правим” избеглицама јер се радило о људима који су побегли из ратом захваћене Сирије.
(3376, „Гладни, а сити свега”)
- 4) „Мама Меркел” обећава да Немачка неће одбацити ниједног истинитог избеглицу.
(3376, „Квоте и за економске мигранте”)

¹¹ <https://www.dwds.de/> (23. 4. 2024).

- 5) У последње време примећује се тренд да мрежа српско-бугарских кријумчара транспортује избеглице на Стару планину.
(3377, „Удружени пси рата”)
- 6) Истовремено у српској граничној полицији истичу тренд да сваког месеца расте број избеглица, који уз помоћ кријумчара из Србије и Бугарске стижу у Димитровград.
(3377, „Удружени пси рата”)
- 7) Видело се то протеклих дана када је јужнословенску рутину – да ли баш сасвим неочекивано – пореметила река блискоисточних избеглица.
(3379, „Дух из боце”)
- 8) Лаку зараду кроз кријумчарење избеглица, све чешће покушавају да остваре и њихове колеге полицајци са друге стране границе.
(3377, „Удружени пси рата”)
- 9) У истом пакету, наравно, испоручује се и строже надгледање и спречавање евентуалних нових преусмеравања избеглица у друге земље региона.
(3383, „Балкан као јарак ЕУ”)
- 10) Координација очигледно не подразумева и збрињавање избеглица које немају новца ни за ту „слободу”, јер никакав вид бесплатног превоза у Србији за њих не постоји.
(3384, „Друго лице хуманости”)
- 11) Да ли би велики прилив избеглица у свим европским земљама могао да охрабри Национални фронт, њихове реакције и деловања у општој политици ових земаља?
(3387, „Зидови су изговори, нису решење”)
- 12) Какав ће бити одговор Чешке, Словачке, Мађарске и Румуније – које за одлуку о солидарној расподели избеглица нису ни гласале, али су прегласане и приморане да то учине – није тешко наслутити.
(3387, „Тампон зона али угледна”)

Анализа лексеме *избеглица* указује на различите аспекте и контексте мигрантске кризе, миграције и политике везане за избеглице. У целини, ови примери откривају сложеност ситуације са избеглицама у Европи, где се хуманитарне потребе сударају са политичким и економским изазовима. Различити ставови земаља и потези које оне предузимају стварају потребу за бољом координацијом, сарадњом и решавањем проблема на темељнијем и хуманијем нивоу.

Примећује се да врсте речи које се јављају уз лексему *избеглица* носе са собом различита конотативна обележја. Док придеви попут *унижени*, *очајни*, *истинити*, *јавни*, *сиријски* итд. описују њихов статус, порекло и стање и тако стварају слику код читаоца која има за циљ да изазове сажаљење или саосећање, глаголи и именице које прате дату лексему су готово увек објективизовани. Оваква употреба нема за циљ да изазове емпатију код читаоца, већ да избеглице буду представљене као објекат, без упуштања у детаље о судбини појединца. Глаголи као што су *транспортивају*, *преусмеравају*, *збринују*, *прихватају* наглашавају процесе миграције, прихватања или реакције на присуство избеглица, док именице *река*, *прилив*, *кријумчарење*, *преусмеравање*, *збрињавање*

вање, *расподола* истичу масовност миграција, при чему се број избеглица метафорички пореди са реком и приливом¹², затим на различите активности, како избеглица и кријумчара, тако и земаља, било циљних или транзитних.

3.1.2. Мигрант

м.- особа која мења место живљења (РМС 2011)

- 1) Матеј Димитров, који је имао проблема са полицијом зато што је мигрантима који су прокријумчарени издавао собе, а они углавном немају сва потребна документа.
(3377, „Удружени пси рата“)
- 2) Као пример, навешћу да смо пре пар недеља у Прешево вратили 23 аутобуса у којима су се превозили нерегистровани мигранти, како би се сви регистровали у Привременом центру за регистрацију.
(3384, „Друго лице хуманости“)
- 3) Представници федералне полиције током јула зауставили су возило на магистрала А3 у Баварији, у ком су пронашли 38 илегалних миграната из Авганистана.
(3377, „Удружени пси рата“)
- 4) Треба рећи да се само на том прелазу налазило више хиљада миграната, прокислих, промрзлих и блатњавих, а број приспелих се стално увећавао.
(3377, „Удружени пси рата“)
- 5) И зато је шеф хрватске владе пред почетак бриселског састанка изјавио како је инсистирање на заустављању протока миграната кроз транзитне земље залудан посао.
(3383, „Вештина (само)обмане“)
- 6) Негира да учествује у бизнису са транспортном миграната, иако мештани тврде да је један од главних локалних организатора.
(3384, „Друго лице хуманости“)
- 7) У Бриселу, који је због ризика од терористичких напада био полупразан и под блокадом, институције Европске уније још нису осмислиле заједничку стратегију ни за управљање приливом миграната и избеглица, а камоли за нестабилност и насиље у непосредном суседству Уније.
(3388, „Фактор мира и нестабилности“)
- 8) Зид којим би се створила баријера растућем таласу избеглица и миграната, све самих несретника који сигурност и егзистенцију желе потражити у земљама Европске уније.
(3376, „Правда за опљачкане“)

Наведени примери дају увид у значења и употребу лексеме *мигрант(и)*, која описује различите аспекте миграционе ситуације, указујући на сложеност и разноликост миграционих токова и статуса миграната. Конотација ове лексеме може бити позитивна, онда када се мигранти перципирају као појединци у потрази за бољим условима

12 Овде даље упућујемо на нпр. Беке (2000), Шпис (2017) и Буровић (2016), будући да ова проблематика превазилази обим и циљ датог рада.

живота и сигурношћу. С друге стране, ова лексема се често јавља као негативно конотирана, посебно када се користи у контексту истицања облика миграција као илегалних, као и кријумчарења, те овакав вид извештавања може изазвати осећај несигурности и страха у друштву.

Издвојена лексема, заједно са лексемама које се уз њу непосредно јављају, описује значај спроведених акција, као и политичких стратегија и одлука према мигрантима, као што су равномерно распоређивање, усмеравање и управљање приливом миграната. И у овом аспекту је кретање и број миграната представљен метафорички, у виду *прилива* и *шала*. Коришћењем ових лексема кретање миграната се представља као јака, незаустављива и неконтролисана сила природе. Тиме се указује на озбиљност и сложеност проблема које миграције у том обиму носе са собом, али и изазов са којим се државе које су део мигрантске руте суочавају.

У неким од наведених примера, лексема *мигрант* јавља се уз речи које описују физичке ситуације и околности миграната. Они су описани као лица која су *промрзла*, *блаћинава* и *несрећна*, а своју сигурност и егзистенцију желе потражити у земљама Европске уније. Ово наглашава тешке услове и изазове са којима се суочавају мигранти током путовања и боравка у транзитним и циљним земљама, као и то да мигранти нису увек објективно представљени, већ да у извештавању о њима постоје и емотивне компоненте, с циљем да код читаоца пробуде саосећање.

3.1.3. Имигрант

м.- онај који се усељава у страну државу (РМС 2011)

- 1) А у целини гледано, Британија је од имиграната имала велике користи. Штавише, Национална здравствена служба својевремено је упозорила да би смањен прилив имиграната могао да има катастрофалне последице, остављајући британске болнице с озбиљним мањком персонала. (3376, „Правда за опљачкане”)
- 2) Пријем избеглица или било које врсте имиграната, никада није било нешто што политичари могу лако да „продају” домаћој јавности. (3376, „Правда за опљачкане”)
- 3) Група имиграната пролази поред гробља и деца која иду уз Нузру поскакују и шале се. (3379, „Возови наде, влакови туге”)
- 4) Имигранти пристижу у Бели Манастир. (3379, „Возови наде, влакови туге”)
- 5) А потребе имиграната премашују очекивања Црвеног крста. (3379, „Возови наде, влакови туге”)
- 6) На платоу испред бензинске станице на улазу у град група имиграната спава на војничким креветима. (3379, „Возови наде, влакови туге”)

Лексема *имигрант* се користи у контексту истицања осетљивости и тешкоћа у промовисању политике која подржава пријем страна-

ца. Ова употреба указује на то да се имиграција често доживљава као контроверзна тема, која изазива поделе у политици и друштву, односно ставу о пријему имиграната.

Анализирана лексема *имиџранџи* показује да се она у медијском дискурсу користи у различитим контекстима, те самим тим бива разноврсно конотирана. Глаголи, именице и придеви који се јављају заједно уз лексему *имиџранџи* изражавају хетерогене аспекте имиграције, укључујући економске користи, прихватање, укљученост деце, физички долазак имиграната, њихове потребе и присутност у друштву. Тиме се наглашава комплексност и вишезначност теме миграција у језику и медијском извештавању.

3.1.4. Азилант

м.- лице које тражи или ужива право азила у страниј држави (РМС 2011)

- 1) Уз то Унија је посезала за још нечим – чинила је све да блокира могућност легитимних азиланата да уђу у процедуре тражења азила. (3376, „Гладни, а сити свега”)
- 2) Трпање азиланата у исти кош с економским мигрантима ови потоњи се дискредитују, као да покушавају да се лажно представе. (3376, „Правда за опљачкане”)
- 3) За такве је свако питање затварања националних граница за азиланте и „недобродошле” досељенике сасвим погрешно, питање које пред собом нема визију дугорочног решавања проблема миграција из трећих, сиромашнијих земаља. (3376, „Правда за опљачкане”)
- 4) Или ако се у Србију убрзано врате „лажни азиланти” и остали држављани Србије са нелегалним статусом, за које се процењује да их има око 90.000 само у Немачкој. (3386, „Од пропаганде до претње”)
- 5) На другој, тврди да његова огромна и моћна земља не може да прихвати очајне сиријске избеглице јер би, како упозорава, муслимански азиланти могли да изведу „један од највећих државних удара свих времена”. (3390, „Исламски екстремизам и западна политика страха”)

Лексема *азиланџи* наглашава важност права избеглица односно тражилаца азила, као и потребу за осигурањем њихове заштите и безбедности. Уколико се у медијском дискурсу употребљава дата лексема, онда се дискурс фокусира на статус избеглица, разматрање права и обавеза држава према особама које траже азил, као и на потребу за хуманим и правичним третманом азиланата.

У анализи медијског дискурса одабраног недељника, придеви попут *леџиџиман* и *лажан* који прате лексему *азиланџи* сугеришу на тенденцију да се статус азиланата доведе у питање или дискредитује, посебно у контексту разликовања између легитимних тражилаца азила и економских миграната. Даље, постоји перцепција азиланата као дела

ширег проблема илегалне имиграције, што ствара политички притисак да се ограничи њихов прилив. Оваква контекстуализација носи негативну конотацију или барем несигурност и сумњу према азилантима, наглашавајући политичку напетост, страхове од неконтролисаног прилива избеглица и потребу за јасним разликовањем између легитимних тражилаца азила и оних који злоупотребљавају систем.

Кроз овакву употребу лексеме *азилант*, медијско извештавање рефлектује комплексност феномена миграција и поставља питања о политичким одлукама и моралним дилемама везаним за прихватање или одбијање избеглица, а уједно обликује разумевање и ставове друштва према особама које траже азил.

3.2. DER SPIEGEL

3.2.1. der Flüchtling

jemand, der vor jmdm., etw. geflüchtet ist und dabei alles verloren hat
(DWDS)

- 1) In Deutschland erhalten anerkannte Flüchtlinge Sozialleistungen, Sprachkurse, eine Wohnung. (Nr. 37, "Der hilflose Kontinent")
- 2) Echter Flüchtling, falscher Flüchtling: Die einen sollen willkommen geheißen werden, die anderen Deutschland schneller verlassen. (Nr. 37, "Der Drehtüreffekt")
- 3) In Rheinland-Pfalz setzt man darauf, abgelehnte Flüchtlinge zur freiwilligen Heimreise zu bewegen. (Nr. 37, "Der Drehtüreffekt")
- 4) Am Mr. President treffen sich die reichen und die armen Flüchtlinge, oft landen sie im selben Lkw. (Nr. 37, "Logistiker des Schattens")
- 5) Was aber dazu führt, dass dort die Plätze „nicht für syrische Kriegsflüchtlinge frei werden", wie der hessische Sozialminister Stefan Grüttner (CDU) anmerkt. (Nr. 38, "An der Grenze")
- 6) Der Süden will die Flüchtlinge loswerden, der Osten keine aufnehmen, und die Kernländer Deutschland und Frankreich weigern sich, die Last allein zu tragen. (Nr. 37, "Der hilflose Kontinent")
- 7) In Budapest stürmen Flüchtlinge aus Syrien Züge nach Deutschland. (Nr. 37, "Der hilflose Kontinent")
- 8) In München muss ein Vormund inzwischen 60 junge Flüchtlinge übernehmen. (Nr. 38, "An der Grenze")
- 9) Die EU-Kommission schlägt vor, die Flüchtlinge nach einer festen Quote zu verteilen. (Nr. 38, "Ohne Quote geht es nicht")
- 10) Die Regierungschefs Osteuropas schließen sich zusammen, um das Ansinnen der Kommission nach einer besseren Verteilung der Flüchtlinge möglichst wirkungsvoll zu torpedieren. (Nr. 37, "Der hilflose Kontinent")
- 11) Nun will die Regierung ihre Gesundheitspläne in das Beschleunigungsgesetz aufnehmen, mit dem sie die Unterbringung von Flüchtlingen erleichtern will. (Nr. 39, "Patient zweiter Klasse")
- 12) Die Deutschen sollen nicht ihren Interessen folgen, sondern ihrem Herzen, Merkel fordert das Volk auf, seine Kraft und sein Geld in die Aufnahme von Flüchtlingen zu investieren. (Nr. 39, "Ich habe eine Vision")

- 13) *Der Andrang der Flüchtlinge* sei außer Kontrolle geraten, sagt er. (Nr. 39, "Ich sah, wie zerrissen sich viele fühlen")
- 14) *Der Strom der Flüchtlinge* nach Deutschland hält an – und die Regierung findet kein Mittel, ihn zu stoppen. (Nr. 41, "An der Grenze")

Придеви који се јављају уз лексему *Flüchtling* (срп. *избејлица*) јесу *anerkannt* (срп. *признај*), *abgelehnt* (срп. *одбијен*), *echt* (срп. *прав*), *falsch* (срп. *лажни*), *reich* (срп. *бојат*) *arm* (срп. *сиромашан*). Њима се указује на статус и права избеглица, али се уједно наглашава и потреба за разликовањем између оних који траже азил из хуманитарних разлога и оних који то чине из других мотива. У медијском извештавању нарочито се истиче диференцијација међу избеглицама. Истицање њиховог статуса може имати за циљ да се пружи јаснија слика о комплексности избегличке кризе, док с друге стране може изазвати различите реакције код реципијента, од саосећања према избеглицама до сумњи и непријатељском ставу према њима.

Као најчешће именице издвајају се *Verteilung* (срп. *расподела*), *Aufnahme* (срп. *пријем*), *Unterbringung* (срп. *смештај*), *Andrang* (срп. *навала*) и *Strom* (срп. *бујица*, *река*). Ове именице указују на различите аспекте избегличке кризе, а самим тим носе са собом и специфичне конотације које доприносе формирању медијског дискурса и јавног мњења. Оне пре свега истичу потребу за равноправном расподелом, пријемом и смештајем избеглица, али и изазове са којима се сусрећу све државе које су део избегличке кризе. Комплексност ситуације, као и број избеглица, најчешће се истичу коришћењем лексема *навала* и *бујица*, односно *река* избеглица. Овом метафоричком употребом у медијском извештавању пружа се увид о великом броју избеглица које су пристигле у Европу, наглашавајући интензитет и обим миграција. Поред тога оваква језичка употреба може имати за циљ не само да представи озбиљност ситуације, већ и да изазове забринутост код читалаца, будући да се прилив избеглица описује као сила природе и као такав је незауостављив и тешко га је контролисати.

Глаголи попут *loswerden* (срп. *решиј се*), *stürmen* (срп. *најрнути*, *јурнути*, *навалијти*), *aufnehmen* (срп. *примијти*), *übernehmen* (срп. *преузети*) и *verteilen* (срп. *расподелити*) директно се односе на избеглице и рефлектују одређене аспекте њиховог искуства или третмана у датим контекстима. Глаголи *решиј се* и *преузети* илуструју супротстављене стратегије у односу на избеглице. Док први указује на намеру или жељу за смањењем присуства избеглица или решавањем проблема њиховог смештаја и интеграције, други имплицира процес преузимања одговорности или контроле над њима. Ови глаголи рефлектују политичке, друштвене и хуманитарне приоритете који обликују однос према избеглицама, утичу на политичке одлуке и јавно мњење. Са друге стране, глаголи *aufnehmen* и *verteilen* сугеришу на брзу акцију или потребу за организованим приступом у управљању мигрантским токовима, односно прихватању и равноправној расподели избеглица, док глагол

stürmen наглашава интензитет миграционих кретања. Употребом ових глагола осликава се динамика избегличке кризе и политичке иницијативе усмерене ка њеном решавању.

3.2.2. der Migrant

jmd., der migriert, der seine Heimat aus politischen, religiösen oder wirtschaftlichen Gründen verlässt, um zeitweise oder dauerhaft in einem anderen Land zu leben. (DWDS)

- 1) Eine Frauenstimme fordert die illegalen Migranten in arabischer Sprache auf, sich in Ungarn registrieren zu lassen. (Nr. 37, "Der hilflose Kontinent")
- 2) Dicko, ein drahtiger Mann Anfang 40, ist auf dem Weg zum Flughafen, wo er fast jeden Abend auf abgeschobene Migranten aus Europa wartet. (Nr. 48, "Bleibt weg")
- 3) Diese schüren Ängste, dass die EU die Migranten in den Hotspots nur wieder loswerden wolle. Nr. 45, "Problem Hotspots")
- 4) „Quoten halten keine Migranten auf“, sagt etwa der slowakische Außenminister Miroslav Lajčák. (Nr. 37, "Der hilflose Kontinent")
- 5) Die CDU will Migranten auf deutsche Gesetze und Werte verpflichten. (Nr. 49, "Für Israel, gegen Scharian")
- 6) Natürlich verändern viele Migranten das Land. (Nr. 45, "An der Grenze")
- 7) So rechnet das Innenministerium damit, dass vor Beginn der Grenzkontrollen Tausende Migranten unkontrolliert ins Land gelangt sind. (Nr. 41, "Die Schutzpatronin")
- 8) Laut UNHCR gelangten in diesem Jahr fast 500000 Migranten über das Mittelmeer nach Europa. (Nr. 41, "Das Europa der Grenzen")
- 9) Allein in Bayern sind rund 800 Beamte mit der Registrierung von Migranten beschäftigt. (Nr. 37, "Vierunddreißig Hundertschaften")
- 10) Um die Kosten für die Unterbringung und Integration von Migranten wenigstens einigermaßen objektiv anzusetzen, denkt die Kommission über einen Schwellenwert nach. (Nr. 50, Koalition der Unwilligen")
- 11) Es geht, mal wieder, um die Flüchtlingskrise und um jene fragile Staaten Allianz, mit der Angela Merkel derzeit versucht, den Strom der Migranten aus dem Nahen Osten unter Kontrolle zu bringen. (Nr. 41, "Operation Weichspüler")
- 12) Künftig sollen sie nach vorher beschlossenen Kriterien (Wirtschaftskraft, Einwohnerzahl) die bisherige Belastung durch Migranten auf die Mitgliedstaaten verteilt werden. (Nr. 37, "Der hilflose Kontinent")

У анализираном корпусу се лексема *Migrant* појављује у контексту мигрантске кризе и политичких иницијатива усмерених ка управљању миграцијама. Различити аспекти ове кризе и политичких мера рефлектовани су кроз бројне придеве, глаголе и именице које прате дату лексеми.

Придеви попут *illegal* (срп. *илегални*) и *abgeschoben* (срп. *гејоршован, њроштеран*) наглашавају специфичне карактеристике миграната у овом контексту. Ови атрибути имају негативну конотацију и сугеришу на кршење закона или прописа од стране миграната, што може додатно

појачати негативну перцепцију о мигрантима, посебно ако се сматра да су протерани због илегалног боравка или кршења закона.

Глаголи који се јављају уз истакнуту лексему такође пружају увид у аспекте мигрантске кризе и политичких реакција на њу. На пример, глаголи попут *aufhalten* (срп. *зауставити*), *verpflichten* (срп. *обавезати*) или *loswerden* (срп. *решиити се*) рефлектују политичке ставове и стратегије у вези са контролом миграција и интеграцијом миграната у друштво. С друге стране, глагол попут *verändern* (срп. *променити*) указују на перцепцију миграната као актера који могу утицати на промене у друштву и култури.

У дискурсу о миграцијама најчешће је било речи о расподели миграната у земљама чланицама Европске уније, као и о њиховом збрињавању, смештају и интеграцији, па се самим тим као најфреквентније именице које прате лексему *мигрант* истичу *Registrierung* (срп. *регистрација*), *Unterbringung* (срп. *смештај*), *Strom* (срп. *бујица, река*), *Belastung* (срп. *оптерећење*) или се пак наводи број мигранта. Све ове именице указују на административне, социјалне, али и економске изазове у вези са мигрантским токовима и њиховим утицајем на друштво, а уједно пружају јасне и чињеничне информације о ситуацији и положају миграната. Као и код претходно анализираних лексеми, запажамо да се и ова лексема јавља непосредно уз лексему *бујица*, односно *река*, не би ли се метафорички представио обим и интензитет у којем мигранти долазе ка Европи (в. Беке 2000, Шпис 2017 и Ђуровић 2016).

3.2.3. der Einwanderer

jemand, der sich in einem anderen Lande angesiedelt hat, nachdem er seine Heimat für immer verlassen hat (DWDS)

- 1) Jetzt stellt sie wortreich jene Regeln infrage, die Deutschland einst selbst zur Abschreckung von Einwanderern durchgesetzt hat. (Nr. 37, "Der hilflose Kontinent")
- 2) Ein Verteilungsmechanismus muss sich auf alle Einwanderer in die EU beziehen und dann die Aufnahmefähigkeit eines Landes qualitativ gewichten. (Nr. 39, "Mut zur Schattenseite")
- 3) Deutschland gibt zu wenig Geld für den Kampf gegen die Diskriminierung von Einwanderern aus. (Nr. 53, "Geiz gegenüber Migranten")
- 4) Die Debatte aber, die daraus entstand, war wichtig, weil sie das Bewusstsein geschärft hat für die Integration von Einwanderern in diesem Land. (Nr. 41, "Botho Strauß sieht sich als der letzte Deutsche")
- 5) FPÖ-Chef Strache habe mit seiner Hetze gegen „illegale Einwanderer“ Hass gesät, nun dürfe er die Ernte einfahren – so Vertreter der Volksparteien. (Nr. 41, "Blaue Oktober-Revolution in Wien")
- 6) Früher war der Stadtteil das Ziel von türkischen und marokkanischen Einwanderern auf der Suche nach Arbeit, in den vergangenen Jahren wurde der Stadtteil zum Knotenpunkt für verschiedene dschihadistische Strömungen. (Nr. 48, "Am Ende doch noch kalte Füße")

- 7) Und wir müssen mit aller Macht versuchen, das Massensterben der Einwanderer an Europas Außengrenzen zu stoppen. (Nr. 38, "Wir kommen aus der Apokalypse")
- 8) „Selbst mag man ein armer Schlucker sein, aber man ist stolz, dass uns die Welt für unsere Wirtschaftsleistung beneidet. Ist dies durch Einwanderer gefährdet, sinkt die Akzeptanz". (Nr. 37, "Wir Kanaken")

Придеви повезани са лексемом *Einwanderer* (срп. *имигрант*), попут *illegal* (срп. *илегалан*), *türkisch* und *marokkanisch* (срп. *турски* и *марокански*) и *dschihadistisch* (срп. *џихадистички*), одражавају различите аспекте миграција, укључујући и илегалну природу миграцијских токова, етничку разноликост мигрантне популације, као и социјалне и економске изазове с којима се суочавају мигранти и омогућавају дубље разумевање комплексности миграцијске проблематике.

Именице и синтагме које се јављају уз лексему *Einwanderer*, као што су *Kampf gegen die Diskriminierung* (срп. *борба против дискриминације миграната*) и *Massensterben* (срп. *масовно умирање*), *Verteilungsmechanismus* (срп. *механизам расподеле*) представљају јаке етичке и хуманитарне изазове који произлазе из миграцијске кризе. Ове именице наглашавају неопходност ефикасних политичких, друштвених и хуманитарних интервенција како би се спречиле трагедије и патње које погађају мигрантску популацију и побољшао њиховој положај у друштву и држави.

3.2.4. der Zuwanderer

jmd., der aus einem anderen Land, einer anderen Region kommend in ein Land, Gebiet, einen Ort einwandert oder eingewandert ist, um dort dauerhaft zu leben (DWDS)

- 1) Sie müssen auf die Schnelle Hunderte Zuwanderer unterbringen und drängen damit auf einen Wohnungsmarkt, der vielerorts ohnehin angespannt ist. (Nr. 46, "Türen! Fenster! Ein Dach")
- 2) Sie halten zudem ein Wohnungsbauprogramm in Milliardenhöhe für unausweichlich, um den Zuwanderern ein Dach über dem Kopf zu verschaffen. (Nr. 43, "Kalte Füße")
- 3) Oder werden wir Mittel und Wege finden, die Zuwanderer zu integrieren und zugleich unsere europäische Lebensart und unsere Werte zu erhalten? (Nr. 46, "Die Ohrfeige war eine Befreiung")
- 4) Zum anderen muss man den Deutschen klar sagen, welche Rechte Flüchtlinge und Zuwanderer haben, was sie verlangen können und was nicht, wer abgeschoben wird und wer nicht. (Nr. 44, "Heikle Zahlen")
- 5) Statt einfach zu sagen, warum es unsere Pflicht ist, fremde Menschen aufzunehmen, heißt es, dass Deutschland die Zuwanderer dringend braucht, um seine demografischen Probleme zu lösen. (Nr. 39, "Quotenhandel")
- 6) Das hat sich mittlerweile geändert, aber bei vielen Unionspolitikern schwingt immer noch Misstrauen gegenüber Zuwanderern und Angst vor einer kulturellen Überforderung mit. (Nr. 45, "An der Grenze")

- 7) Die Integration so vieler Zuwanderer wird anstrengend, teuer, schwierig. (Nr. 42, "Sprung nach vorne")
- 8) In dieser Lage müsste die Regierung eigentlich alles tun, um die Zuwandererzahlen zu drücken. (Nr. 44, "Heikle Zahlen")
- 9) Unsere Volksvertreter in Kommune, Land und Bund sowie deren Behörden und Ämter haben seit Beginn des Flüchtlings- und Zuwandererstroms nicht agiert, sondern mehr als schlecht reagiert. (Nr. 38, "Reines Ablenkungsmanöver")
- 10) Laut Decker gibt es für viele Deutsche zwei Arten von Zuwanderern. Nützliche und nutzlose. (Nr. 37, "Wir Kanaken")

Глаголи попут *unterbringen* (срп. *смести́ти*), *verschaffen* (срп. *обезбедити*) и *drängen* (срп. *навали́ти*) наглашавају обавезу политике и друштва да пружи основне услове за живот мигрантима, али указују и на изазове који произлазе из пријема и смештаја великог броја миграната у ограниченим ресурсима. Тиме се истиче и хуманитарна димензија. С друге стране, глаголи *integrieren* (срп. *инте́грирати*) и *brauchen* (срп. *требати*) указују на важност и циљ интеграције мигранта и рефлектују политичку перспективу која види мигранте као ресурс за решавање не само демографских, већ и економских проблема, будући да Немачкој недостаје радна снага.

Именице попут *Misstrauen* (срп. *неповерење*), *Angst* (срп. *страх*) и *Überforderung* (срп. *преоптерећење*) појачавају негативну конотацију и указују на неповерење, страх и негативне перцепције према имигрантима, као и на забринутост у вези са њиховим потенцијалним утицајем на друштво. То је довело до њихове поделе на *корисне* (нем. *Nützliche*) и *бескорисне* (нем. *Nutzlose*). Придеви попут *anstrengend* (срп. *напоран*), *teuer* (срп. *скуп*) и *schwierig* (срп. *тежак*) додатно наглашавају тешкоће и изазове пријема и интеграције имиграната, односно напоре и трошкове којима су власти и друштво изложени.

Овакво медијско извештавање представља рефлексију актуелних друштвених, политичких и економских расправа о миграцијској проблематици. Истиче се дубоко укорењена негативна перцепција и страх од миграната, као и потреба за ефикасним политичким решењима које ће омогућити успешну интеграцију и превазилажење изазова које миграције доносе. Такође се наглашава важност активног деловања институција и власти у решавању миграцијских проблема, уместо пасивне реакције на њих.

3.2.5. der Asylbewerber

Person, die in einem anderen Staat um Asyl nachsucht (DWDS)

- 1) Nach Jahren der Zurückhaltung werden mehr abgelehnte Asylbewerber als früher abgeschoben. (Nr. 37, "Der Drehtüreffekt")
- 2) Ausgerechnet Baden-Württemberg, regiert vom ersten grünen Ministerpräsidenten, verschärft die Maßnahmen gegen abgelehnte Asylbewerber. (Nr. 37, "Der Drehtüreffekt")

- 3) Selbst Finanzminister Wolfgang Schäuble, der Merckels Kurs vor Kurzem noch öffentlich unterstützt hatte, schlug in dieser Woche eine Kürzung der Hartz-IV-Leistungen für anerkannte Asylbewerber vor. (Nr. 43, "Kalte Füße")
- 4) Der Streit verschärft sich, weil Zehntausende Asylbewerber noch nicht registriert wurden, die genaue Zahl der Flüchtlinge im Land keiner kennt. (Nr. 43, "Kalte Füße")
- 5) Bis zum Sommer wurden aus Deutschland bereits mehr als 10000 Asylbewerber abgeschoben, wie Nachfragen des SPIEGEL. (Nr. 37, "Der Drehtüreffekt")
- 6) Am Mittwoch stoppten die Dänen deutsche Züge, um Asylbewerber nicht nach Schweden durchreisen zu lassen. (Nr. 38, "An der Grenze")
- 7) Die Belastungen für Schulen, Arbeitsverwaltung, Wohnungsmarkt sind unabsehbar – und die Asylbewerberzahlen dürften weiterhin steigen. (Nr. 38, "An der Grenze")
- 8) Die Zahlen belegen das: Von 193 000 Asylbewerbern, die derzeit ausreisepflichtig sind, werden 140 000 trotz Ausweisungsverfügung geduldet. (Nr. 44, "Es wird ungemütlich")
- 9) Gegen das damalige Arbeitsverbot für Asylbewerber, gegen das Verbot, sich in Deutschland frei zu bewegen. (Nr. 37, "Der Strand der Dinge")
- 10) An einer grundsätzlichen Diskriminierung würde das Gesetz indes nichts ändern: Asylbewerber können nur mit eingeschränkten Leistungen rechnen. Asylbewerber sollen möglichst kein Bargeld mehr erhalten. (Nr. 39, "Patient zweiter Klasse")
- 11) In den Bundesländern wächst die Kritik an den Ermittlungsverfahren, die von Amts wegen gegen alle Asylbewerber eingeleitet werden müssen, die ohne gültige Einreisepapiere deutschen Boden betreten. (Nr. 44, "Ersatzlos streichen")

За разлику од претходно анализираних лексема, лексема *Asylbewerber* (срп. *тражилац азила*) се готово у свим примерима медијског извештавања јавља у негативном контексту, истичући сложене и контроверзне аспекте миграцијске проблематике.

Атрибути као што су *abgelehnt* (срп. *одбијен*), *anerkannt* (срп. *признај*) и *ausreisepflichtig* (срп. *обавезан да напусти земљу*) наглашавају не само статус азиланата, већ и различите административне и правне аспекте процеса тражења азила, као и тежње ка усклађивању са законима и прописима и изазове којима је изложена миграцијска политика. На ову анализу се надовезују и глаголи попут *abschieben* (срп. *депортовати*), *stoppen* (срп. *зауставити*), *registrieren* (срп. *регистровати*), *durchreisen lassen* (срп. *дозвољити пролаз*) и *dulden* (срп. *шолерисати*), који рефлектују многоструке активности власти и институција и политике везане за правни статус, кретање и интеграцију тражилаца азила, истичући динамику и комплексност миграцијских процеса.

Негативну слику и положај тражилаца азила надаље пружају и именице које се јављају уз њих, као што су *Ausweisungsverfügung* (срп. *напој за депортацију*), *Ermittlungsverfahren* (срп. *испитање*), *Arbeitsverbot* (срп. *радна забрана*), *Belastung* (срп. *терење*) и *Maßnahmen* (срп. *мере*).

Оне наглашавају аспекте и приступе према тражиоцима азила из перспективе институција и власти. Терет који тражиоци азила представљају не само за власт, већ и за друштво, као и мере које се предузимају како би се контролисао њихов број и легалан боравак у држави, као и интеграција, подстиче власти на правне и политичке реакције. Конотација ових именица је негативна, будући да оне истичу ауторитарни карактер правних система и репресивне мере које се примењују онда када тражиоци азила неосновано или илегално бораве у земљи у којој су поднели захтев за азил.

3.2.6. der Asylsuchende

jmd., der aus seinem Heimatland geflüchtet ist und in einem anderen Staat um Asyl nachsucht (DWDS)

- 1) Europa findet kein Rezept gegen die Krise, Tausende Asylsuchende irren von Grenze zu Grenze. (Nr. 37, "Der hilflose Kontinent")
- 2) Die Flucht im Flugzeug wäre möglich. Eine EU-Direktive hindert Asylsuchende jedoch daran. (Nr. 37, "Verbotene Passagier")
- 3) Ehrenamtliche kümmern sich um die Asylsuchenden, nehmen sie mit auf Ausflüge und hören ihre Sorgen an. (Nr. 41, "Prügelei mit Bettstellert")
- 4) Wochen später flogen in Sachsen Steine und Unflätigkeiten auf Asylsuchende. (Nr. 53, "Liebe dich selbst")
- 5) Etwa eine Million Asylsuchende sind 2015 nach Deutschland gekommen. (Nr. 52, "Nie wieder Schlamm-Camp")
- 6) Die Entscheidung, wer Asylsuchender ist und wer nicht, liegt nämlich faktisch bei Airline-Angestellten. (Nr. 37, "Verbotene Passagier")
- 7) Der Ansturm von Asylsuchenden hat bundesweit eine regelrechte Flüchtlingsindustrie entstehen lassen. (Nr. 40, "Helfen lohnt sich")
- 8) Länder wie Sachsen-Anhalt haben vorsichtshalber ihre Leitlinien für die Unterbringung von Asylsuchenden ausgesetzt, Zimmer und Zelte dürfen also offiziell überbelegt werden. (Nr. 40, "Helfen lohnt sich")
- 9) Asylsuchende aus dem Bürgerkriegsland müssen seither lediglich einen Fragebogen über die Gründe ihrer Flucht ausfüllen. (Nr. 47, "Im Rückwärtsgang")

У издвојеним примерима лексема *Asylsuchende* (срп. *тражилац азила*) јавља се уз именице и глаголе који описују ситуације, активности и изазове са којима су суочени тражиоци азила. За разлику од лексеме *Asylbewerber* (срп. *тражилац азила*), чија је конотација претежно негативна, конотација ове лексеме варира у зависности од контекста. Тако су тражиоци азила, с једне стране, представљени као жртве система који не функционише, неприхваћени од стране друштва, а једино траже уточиште и сигурност далеко од своје матичне земље (захваћене ратом). С друге стране, они су приказани као терет и изазов с којим се власти и друштво суочавају, а истицањем у ком броју они долазе ка Европи, приказујући их метафорички као *Ansturm* (срп. *навала*), медији доприносе стварању негативне слике о њима, али пружају и разумевање за

комплексност проблема миграција и азила у Европи. У анализираном корпусу на немачком језику није пронађен ниједан пример употребе лексеме *der Asylant*¹³, која је у речнику окарактерисана као увредљива и дискримишућа, па је вероватно зато избегавана у јавном дискурсу.

4.3. Контрастивна анализа корпуса

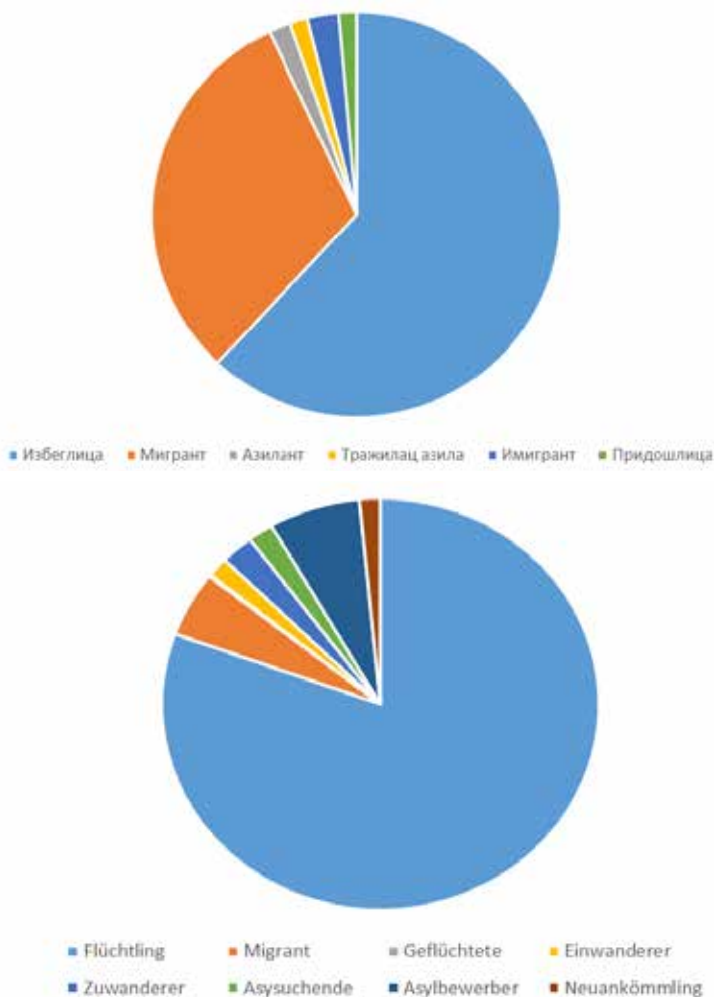

График 1: Лексика у мигрантском дискурсу српског недељника *НИН* (горе) и немачког магазина *DER SPIEGEL* (доле).

13 <https://www.dwds.de/wb/Asylant> (3. 6. 2024).

Анализом медијског извештавања српског недељника НИН издвојено је шест лексема коришћених за реферисање на социјалну групу миграната: *избељлица* (177), *мигрант* (89), *азилант* (5), *имигрант* (7), *шражилац азила* (4) и *придошлица* (4), док су кључне речи пронађене у корпусу немачког магазина DER SPIEGEL: *Flüchtling* (1619), *Asylbewerber* (136), *Migrant* (103), *Zuwanderer* (49), *Asylsuchende* (38), *Neuankömmling* (31), *Einwanderer* (31) и *Geflüchtete* (3).

При контрастивној анализи издвојене су лексеме *избељлица* и *Flüchtling*, затим *мигрант* и *Migrant*, лексема *азилант* јавља се само у корпусу недељника НИН, као и синонимна синтагма *шражилац азила*, док се на немачком језику *Asylant* не користи, па су анализиране њене синонимне лексеме *Asylbewerber* и *Asylsuchende*. На српском језику издвојена је и лексема *имигрант*, а како се *Immigrant* на немачком не јавља у одабраном корпусу, анализиране су њене синонимне лексеме *Zuwanderer* и *Einwanderer*.

Поређењем најпре фреквентности лексема уочавамо значајне разлике у броју и употреби лексема којима су се означавала лица која су у процесу миграције: у корпусу на српском језику као најфреквентније лексеме издвајају се *избељлица* и *мигрант*, а у корпусу на немачком језику издвајају се *Flüchtling*, *Asylbewerber* и *Migrant*.

Лексичка средства из корпуса на српском језику сугеришу на хуманитарни аспект кризе и потребу за заштитом људи који беже од конфликта и прогона. С друге стране у извештавањима на немачком језику наилазимо на шири спектар лексичких средстава, што може рефлектовати различите димензије и аспекте миграције, укључујући и административне и правне аспекте. Разлике у броју и одабиру лексема могу бити последица политичких, друштвених и историјских контекста у Србији и Немачкој током избегличке кризе. Иако оба корпуса датирају из 2015. године, у периоду од 1. септембра до 31. децембра, када је мигрантска криза била највећег интензитета, догађаји који се доводе у везу са миграцијама и мигрантском кризом нису у великој мери тематизовани кроз медијско извештавање у Србији. Насупрот томе, у Немачкој је овај друштвени феномен био изузетно присутан кроз медијско извештавање, будући да је Немачка била једна од најизложенијих земаља током избегличке кризе, што потврђује и однос у броју чланака у српском и немачком корпусу (26:90).

4. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Узимајући тематику мигрантске кризе као предмет истраживања и проблематику медијског извештавања на српском и немачком језику о истој, са примерима из чланака српског недељника НИН и немачког магазина DER SPIEGEL, дати рад је за циљ имао анализирање лингвистичког феномена кључних речи у одабраном дискурсу и лексику за

реферисање на социјалну групацију лица у процесу миграције. Истраживачка питања постављена на почетку истраживања су: 1) Којим је све лексичким средствима реферисано на поменућу социјалну групу?, затим 2) Како семантика одабраних лексема даље утиче на формирање позитивних одн. негативних слика о одабраној групи код реципијентата одн. говорника једне или друге језичке заједнице? и 3) Како лексичка средства, која се употребљавају у корелацији са лексемама реферисања на мигранте, даље утичу и одређују формирање позитивних одн. негативних слика на обома језицима?

У поглављу емпиријског дела рада (в. поглавље 3) анализиран је одабрани корпус недељника НИН (26 чланака на српском језику) и издвојено је шест лексема коришћених за реферисање на социјалну групу миграната: *избејлица*, *мигрант*, *азилант*, *имигрант*, *иштражилац*, *азила* и *иштражилица*, као и копрус магазина DER SPIEGEL (90 тематски релевантних чланака на немачком језику) са кључним речима *Flüchtling*, *Asylbewerber*, *Migrant*, *Zuwanderer*, *Asylsuchende*, *Neuankömmling*, *Einwanderer* и *Geflüchtete*. Уочене су значајне разлике у фреквенцији и употреби лексема којима су се означавала лица која су у процесу миграције: у копрусу на српском језику као најфреквентније лексеме издвајају се *избејлица* и *мигрант*, а у корпусу на немачком језику издвајају се *Flüchtling*, *Asylbewerber* и *Migrant*. Семантику свих лексема додатно су одређивале именице, придеви и глаголи уз које су употребљаване у издвојеним примерима. Најфреквентније лексеме *избејлица* и *Flüchtling* употребљиване су као неутралне, а различити придеви, именице и глаголи који се јављају уз ове лексеме даље осликавају ситуације и изазове са којима се суочавају избеглице и друштво у целини. Употреба ових лексема као најчешћих, такође, указује на важност стварања координисаних и хуманих политичких стратегија у вези са избеглицама и избегличком кризом у Европи.

Закључно бисмо желели да поновимо да је спроведено истраживање на ограниченом корпусу и да су закључци изведени на основу обрађеног материјала, па не може бити речи о закључцима о репрезентацијама и дискурсима о мигрантима на српском или немачком језику уопште, као ни о истима у одабраним недељницима уопште, већ само у одабраном периоду. То, међутим, никако не значи да изведени закључци нису релевантни као сегмент мигрантског дискурса на једном или другом језику и да не могу послужити као полазна тачка за даља обимнија истраживања истих или да се не могу ревидирати проширивањем корпуса и циљева истраживања.

Литература

- Алексић и Стаменковић 2019: Д. Алексић, И. Стаменковић, Мигрантска и избегличка криза: Компаративни приказ извештавања дневних листова Блиц, Политика и Курир, Ниш: *Теме*, XLIII, бр. 3, Ниш, 839–859.
- Арачки 2016: З. Арачки, Медијски дискурс избеглица, Нови Сад: *Култура Јолиса*, 13, св. 31, Нови Сад, 45–55.
- Беке 2000: К. Böke, Metaphern für die Immigration, in: М. Jung, Т. Niehr, К. Böke (Hrsg.), *Ausländer und Immigranten im Spiegel der Presse. Ein diskurshistorisches Wörterbuch zur Einwanderung seit 1945*, Wiesbaden: Westdeutscher Verlag, 131–154.
- Беке и др. 2000: К. Böke, М. Jung, Т. Niehr, М. Wengeler, Vergleichende Diskurslinguistik. Überlegungen zur Analyse internationaler und interlingualer Textkorpora, in: Т. Niehr, К. Böke (Hrsg.): *Einwanderungsdiskurse – vergleichende diskurslinguistische Studien*, Wiesbaden: Springer Fachmedien, 11–36.
- Бери и др. 2016: М. Berry, I. Garcia-Blanco, К. Moore, *Press coverage of the refugee and migrant crisis in the EU: A content analysis of five European countries*. Project Report, United Nations High Commissioner for Refugees, Geneva. Доступно на: <http://www.unhcr.org/56bb369c9.html>.
- Варнке 2009: I. H. Warnke, Die sprachliche Konstituierung von geteiltem Wissen in Diskursen, in: E. Felder, М. Müller (Hrsg.): *Wissen durch Sprache. Theorie, Praxis und Erkenntnisinteresse des Forschungsnetzwerks „Sprache und Wissen“*, Berlin, New York: de Gruyter, 113–140.
- Вујчић 2013а: Н. Вујчић, Теорија и методологија једне лингвистичке анализе дискурса са примерима из дискурса предизборне кампање у Србији, у: М. Ковачевић (уред.), *Српски језик, књижевност, уметност: зборник радова са VII међународној научној скупи одржаној на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу*, (26-27. X 2012). Књ. 1, Традиција и иновације у савременом српском језику, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 267–286.
- Вујчић 2013б: Н. Вујчић, Das Konzept „Jugoslawien“ in den SPIEGEL-Berichten von dem Kriegsbeginn – eine diskurslinguistische Untersuchung der SPIEGEL-Artikel aus dem Jahr 1989, у: D. Nedeljković, N. Vujčić (ured.), *Sprache und Literatur dies- und jenseits der Mauer(n) / Jezik i književnost s obe strane zida. Zbornik u čast Božinke Petronijević povodom 65. rođendana*, FILUM: Kragujevac, 145–160.
- Вујчић и Вујошевић 2024: Н. Вујчић, А. Вујошевић, *Контирастивна анализа дискурса – теоријско-методолошка одређења*, Јагодина: *Узданица*, (у штампи).
- Драгићевић 2007: Р. Драгићевић, *Лексикологија српског језика*, Београд: Завод за уџбенике.
- Ђуровић 2016: Т. Ђуровић, Метафоричка поимања мигрантске кризе у медијском дискурсу Србије, Београд: *Hereticus*, Београд, 195–211.
- Ђуровић 2017: Ђуровић Т., Мултимодалност и мигрантска криза у дневној штампи на српском језику, Ниш: *Теме*, XLI, бр. 2, Ниш, 371–390.
- Јевтовић и Бајић 2018: Z. Jevtović, P. Bajić, Slika o migrantima u diskursu dnevne štampe Srbije, у: Z. Lutovac, S. Mrđa (ured.), *Savremene migracije i društveni razvoj: interdisciplinarna perspektiva*, Beograd: Srpsko sociološko društvo: Institut društvenih nauka: Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta, 97–110.
- Клајн 1989: J. Klein, Wortschatz, Wortkampf, Wortfelder in der Politik, у: J. Klein (Hrsg.), *Politische Semantik – Bedeutungsanalytische und sprachkritische Beiträge zur politischen Sprachverwendung*, Opladen: Westdeutscher Verlag, 13–51.

Либерт 1994: W. Liebert, *Das analytische Konzept Schlüsselwort in der linguistischen Tradition*, Heidelberg, Mannheim: Universität (Arbeiten aus dem Sonderforschungsbereich 245, Sprache und Situation, 83).

Милашиновић и др. 2023: S. Milašinović, B. Janković, S. Milojević, *Irregular Migrants on the Roads of Serbia*, Niš: *Teme*, XLVII, No 4, Niš, 1009–1022.

Прћић 1997: Т. Прћић, *Semantika i pragmatika reči*, Sremski Karlovci, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.

РСМ 2011: *Речник српског језика*, Нови Сад: Матица српска.

Смаилагић 2018: V. Smailagić, *Uvod u tekstnu lingvistiku*, Sarajevo: Institut za jezik.

Стаменковић 2021: И. Стаменковић, *Миџрантска криза у јавном дискурсу Србије: информативни веб сајтови и коментари корисника: докторска дисертација*, Београд: [И. С. Стаменковић], 1–5.

Танчић и Божић 2023: Д. Танчић, В. Божић, *Савремена миџрантска криза*. <<https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/ipdf/0353-9008/2022/0353-90082258085T.pdf>>. 17.4.2024.

Ђопић и Ђопић 2017: С. Ђопић, С. Ђопић, *Мигранти, азиланти, избеглице: Одређење и разграничење основних појмова и импликације на правни статус лица и ниво њихове заштите*, Ниш: *Теме*, XLI, бр. 1, Ниш, 1–22.

Фуко 1998: М. Фуко, *Археологија знања*, Београд: Plato.

Хемелман и Вегнер 2016: P. Hemmelmann, S. Wegner, *Flüchtlingsdebatte im Spiegel von Medien und Parteien: ein Überblick*. In: *Communicatio Socialis*.

Херманс 1994: F. Hermanns, *Schlüssel-, Schlag- und Fahnewörter- Zu Begrifflichkeit und Theorie der lexikalischen politischen Semantik*, Heidelberg: Universität (Arbeiten aus dem Sonderforschungsbereich 245, Sprache und Situation, 81).

Херманс 1995: F. Hermanns, *Kognition, Emotion, Intention. Dimensionen lexikalischer Semantik*. u: Harras, G. (Hrsg.) *Die Ordnung der Wörter. Kognitive und lexikalische Strukturen*, Berlin, New York, 138–178.

Чахур 2013: W. Czachur, *Kontrastive Diskurslinguistik – sprach und kulturkritisch durch Vergleich*, in: U. Meinhof, M. Reisigl, I. H. Warnke (Hrsg.): *Diskurslinguistik im Spannungsfeld von Deskription und Kritik*, Berlin, New York: De Gruyter, 325–350.

Шиве 2009: J. Schiewe, *Satz – Text – Diskurs. Überlegungen zum Status und zu den Aufgaben der Textlinguistik*. <http://www.leidykla.eu/fileadmin/Kalbotyra_3/60_3/94-103.pdf>. 13.12.2022.

Шипан 2002: Т. Schippan, *Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache*, Tübingen: Niemeyer.

Шпис 2011: С. Spieß, *Diskurshandlungen. Theorie und Methode linguistischer Diskursanalyse am Beispiel der Bioethikdebatte*, Berlin, Boston: Walter de Gruyter GmbH & Co. KG.

Шпис 2017: С. Spieß, *Vom Flüchtlingsstrom bis hin zum Flüchtlingsunami? Metaphern als Meinungsbildner*. *Magazin Erwachsenenbildung: Das Fachmedium für Forschung, Praxis und Diskurs*.

Шпицмилер и Варнке 2011: J. Spitzmüller, I. H. Warnke, *Diskurslinguistik: Eine Einführung in Theorien der transtextuellen Sprachanalyse*, Berlin, Boston: Walter de Gruyter.

Bojana Lj. Racić, Anđela T. Vujošević / FLÜCHTLING, MIGRANT, ASYLSUCHENDE – LEXIK IM MIGRANTENDISKURS IN SERBISCHEN UND DEUTSCHEN MEDIEN 2015

Zusammenfassung / Die vorliegende Arbeit beschäftigt sich mit der Frage der Medienberichterstattung während der Flüchtlingskrise im Jahr 2015 am Beispiel der serbischen Wochenzeitung NIN und des deutschen Magazins DER SPIEGEL und analysiert die Lexik, mit der die soziale Gruppe von Migranten bezeichnet wird. In der Analyse des ausgewählten Korpus von 26 Artikeln auf Serbisch und 90 Artikeln auf Deutsch versuchen wir herauszufinden, 1) mit welchen lexikalischen Mitteln auf die erwähnte soziale Gruppe referiert wird und 2) wie die Semantik der ausgewählten Lexeme weiter die Bildung von positiven bzw. negativen Vorstellungen von der ausgewählten Gruppierung bei den Rezipienten beeinflusst, und schließlich 3) wie weitere lexikalische Mittel (Verben, Adjektive usw.) in Korrelation mit Migrantenlexik positive oder negative Einstellungen in beiden Sprachen schaffen. Die theoretische und methodische Grundlage der Untersuchung bildet die kontrastive Diskursanalyse mit dem Konzept der Schlüssel- und Schlagwörtern, deren Semantik den/die Diskurs(e) in beiden Sprachen weiter formt.

Schlüsselwörter: *Migrantenkrise, NIN, DER SPIEGEL, kontrastive Diskursanalyse, Schlüsselwörter, Schlagwörter*

Примљен: 1. маја 2024. године

Прихваћен за штампу маја 2024. године